

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті мен экономикалық факультеттің 20-жылдығына орай ұйымдастырылған
«Қаржы, есеп, басқару және туризм салаларындағы заманауи экономикалық мәселелер»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ
7 сәуір 2016ж.

СБОРНИК ТРУДОВ
международной научно-практической конференции
«Современные экономические проблемы в области финансов, учета, управления и туризма»,
посвященной 20-летию Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева и экономического факультета
7 апреля 2016г.

PROCEEDINGS
of the international scientific-practical conference
“Modern economic problems in the field of finance, accounting, management and tourism”
dedicated to the 20-th anniversary of the L.N. Gumilyov Eurasian National University and the Economic Faculty
7 April, 2016

Астана, Қазақстан
Astana, Kazakhstan

УДК 336: 338.48 (063)

ББК 65.261

Қ 41

Редакционная коллегия:

Декан экономического факультета, д.э.н., профессор Макыш С.Б.,

Заместитель декана по научной работе, к.э.н., и.о. доцента Бакирбекова А.М.

Профессор кафедры «Туризм», д.э.н. Сыздыкбаева Б.У.

Заведующий кафедрой «Туризм», к.э.н., доцент Дуйсембаев А.А.

Заведующий кафедрой «Менеджмент», д.э.н., профессор Толысбаев Б.С.

Заведующий кафедрой «Учет, аудит и анализ», к.э.н., доцент Алибекова Б.А.

Заведующий кафедрой «Финансы», д.э.н., профессор Садвокасова К.Ж.

Заведующий кафедрой «Экономика», к.э.н., асс. профессор Рахметулина Ж.Б.

Заведующий кафедрой «Экономическая теория и антимонопольное регулирование», к.э.н., доцент Бабланов Т.К.

Қ41 Қаржы, есеп, басқару және туризм салаларындағы заманауи экономикалық мәселелер: Халық. ғыл.-тәжіриб. конф. еңбектер жинағы _ **Современные экономические проблемы в области финансов, учета, управления и туризма:** Сб. материалов межд. науч.-практ. конф. _ Proceedings of the international scientific-practical conference **“Modern economic problems in the field of finance, accounting, management and tourism”**. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2016 _ Астана: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2016 _ Astana, L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2016.

ISBN 978 – 601 -301 – 677 - 1

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының еңбек жинағында қаржы, есеп, басқару және туризм салаларындағы заманауи экономикалық мәселелері қарастырылған.

В сборнике материалов международной научно-практической конференции рассмотрены экономические проблемы в области финансов, учета, управления и туризма.

Economic issues in the fields of finance, accounting, management and tourism are covered in the international scientific-practical conference collection of materials.

УДК 336: 338.48 (063)

ББК 65.261

ISBN 978 – 601 -301 – 677 – 1

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2016

© Евразийский Национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2016

© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2016

обществ вовлекать в процесс либо штатных, либо привлеченных консультантов. В целом же процесс учета объединения предприятий превратился в комплексную задачу, для выполнения которой, как правило, необходимы скоординированные действия бухгалтерских, инженерных служб заказчика, оценщиков, трансформаторов отчетности и аудиторов. Не менее чем на половину успех зависит от того, насколько тесно осуществляется сотрудничество между всеми участникам, начиная с первого этапа проекта.

Литература:

1. Официальный интернет-ресурс Министерства финансов Республики Казахстан. <http://www.minfin.gov.kz/>
2. Нурсеитов Э.О., Нурсеитов Д.Э. МСФО: теория и практика / Справочное руководство. – Алматы: ТОО «Издательство LEM», 2007. – 568с
3. Шарипов А.К. Опыт применения МСФО в Казахстане // Экономика, управление, финансы. – Пермь: Меркурий, 2012. – С.96-101

НАРЫҚТЫҚ ЭКОНОМИКАДАҒЫ ТУРИСТІК КОМПАНИЯЛАР ҚЫЗМЕТІНІҢ БУХГАЛТЕРЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Данаева Р.С.

Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева
г.Астана, Республика Казахстан
E-mail: danaeva73@mail.ru

Қазақстан Республикасында туристік индустрияның дамуы халықтың әлеуметтік деңгейінің өсуінің нәтижесі болып табылады. Туристік қызметтерге қол жетерлік, олардың сапасы және әр түрлілігі демалыс нысанын таңдауда да маңызды фактор болып табылады.

Қазақстан үшін туризмнің дамуы қазіргі таңда өте маңыздылығын Президент Н.Ә. Назарбаев өзінің «Қазақстан 2030» Бағдарламасы негізінде халыққа жолдауында атап өткен. Осы бағдарлама бойынша 2015 жылға дейін өзінің мүмкіндіктері мен бәсекеге қабілеттілігі тұрғысынан перспективті салаларға ауыл шаруашылығы, орман және орман өңдеу өнеркәсібі, жеңіл және тамақ өнеркәсібі, тұрғын-үй құрылысы және инфрақұрылымымен қатар туризм де кірген.

Қазіргі кезде Қазақстанда демалысты жайлылықпен және қауіпсіздікпен қамтамасыз ететін туристік қызметтерді көрсететін туристік компаниялар желісі дамыған.

Туристердің құқықтары мен мүдделерін қорғау мақсатында Қазақстан Республикасында туроператорлық, турагенттік, экскурсиялық қызмет, туризм нұсқаушының көрсететін қызметтері лицензияланады.

Туризмде қызмет көрсету мақсатында турөнімді өткізу жолдарына орай қызмет бірнеше түрлерге бөлінеді. Жасалатын қызмет түрлері тұлғалардың арасында делдалдық қызметке келісім жасау арқылы жүзеге асырылады.

Туристік бизнестегі субъектілердің қалыптасқан шаруашылық жүргізу жағдайында бухгалтерлік есеп жүйесін нақты ұйымдастыру керек, қаржылық есеп берулерді пайдаланушыға уақытылы және шынайы жасап ұсынуы қажет, активтер мен тапсырмалардың жағдайы туралы мәліметтерді уақытылы алу міндетті болып табылады

Қазіргі экономиканы дамытудың белсенді қатысушысы болып табылатын туристік компаниялар іс-әрекетінің есебін, сондай-ақ ұсынатын өнім түрлерін, мақсаттары мен міндеттерін, басымды бағыттарын зерттеу өзектілігін айқындайды.

Қазақстан Республикасындағы туристік компаниялардың іс-әрекеті есебінің жүргізілу ерекшеліктерін анықтап, аймақтық экономиканың дамуына олардың ықпалын бағалаудың әдістемелік нұсқауларын дайындау болып табылады

Қазақстан Республикасында туристік индустрияның дамуы халықтың әлеуметтік деңгейінің өсуінің нәтижесі болып табылады. Туристік қызметтерге қол жетерлік, олардың сапасы және әр түрлілігі демалыс нысанын таңдауда да маңызды фактор болып табылады. Кәсіпкерлер үшін туристік бизнестің тартымдылығы келесі себептерге байланысты.

- шағын бастапқы инвестициялар;
- туристік қызметтерге өсетін сұраныс;
- жоғары деңгейлі пайдалылық;
- шығындар ақталуының ең қысқа мерзімі.

Қазақстан Республикасы экономикасының салаларының бірі ретінде туристік қызметтің құқықтық, экономикалық, әлеуметтік, ұйымдастыру негіздері «ҚР Туристік қызмет туралы» Заңында анықталған [1]. Осы заңға сәйкес туристік қызмет – турагенттік және туроператорлық болып бөлінеді.

Туроператорлық қызмет - өзінің туристік өнімдерін қалыптастыру, дамыту және туристік агенттер мен туристерге сатуға лицензиясы бар заңды тұлғалардың қызметі.

Турагенттік қызмет – туроператормен қалыптастырылған туристік өнімді дамыту мен сату бойынша осы қызмет түріне лицензиясы бар жеке немесе заңды тұлғалардың қызметі.

Олардың арасындағы айырмашылық – туроператорлардың туристік өнімді дамыту мен сату қызметінен басқа, осы өнімді қалыптастыруда болып табылады.

Қызмет көрсетуді туристерге бағыттап, үлгі бойынша былай бөлуге болады:

- Қызмет пен тауарларға тарту;
- Олардың туристік өнімге қызығушылығын тудыру;
- Ұсынылған тауар мен қызметтерді пайдалануға қызығушылықтарын тудыру;

- Туристік қызмет пен тауарларды пайдалануда тура шешім қабылдауға көмектесу.

Туристік индустрия дегеніміз – туристік өнім шығарушылар, солар арқылы халықтың туристік сұранысын өтейді, олар адамдардың рекреациялық қажеттілігінің арқасында құрылады.

Қандай бір фирма болмасын оның нарықтағы табысы шығаратын өнімдерінің тартымды болуына, бағасына, нарықтағы өтімділігі және жылдам таралуына байланысты.

Атақты ағылшын туризмологы В.Мидлтонның анықтамасы бойынша [2], кешенді туристік өнім дегеніміз «сезінетін және сезінбейтін компонентті пакеттер, оның құрамы туристік орталықтағы адамдардың іс-әрекеттерімен анықталады. Алған әсерлерінің бағасы ретінде пакетті туристер қабылдайды».

Туристік өнім құрамы жағынан үш бөлімге бөлінеді:

- тур;
- қосымша туристік-экскурсиялық қызметтер;
- тауарлар.

Туристік өнімнің, туристік пакеттен айырмашылығы – нақтылы міндетті жағдайы. Төрт базалық элементтен тұратын туристік пакетті сатып алып, турист туроператордан едәуір жеңілдікпен басқа да фирманың туристік өнімін алады, туроператордан оны басқа да қызметтер ақылы кеңейтуін сұрай алады немесе оны демалыс орнында өзі де жасай алады.

Бүгінгі таңда кез келген қызмет жүйесі екі шағын жүйеге бөлінеді. Оның біреуі өзінің қарауындағы ресурстарды өңдеп, тауарға және қызмет көрсетуге айналдыратын шағын жүйе, ал екіншісі – шағын басқару жүйесі, оның міндеті бірінші шағын жүйенің іс-әрекеттерін бақылау және оған жетекшілік ету. Әдебиеттерде екінші жүйені басқару жүйесі немесе менеджмент жүйесі деп атайды. «Менеджмент» деген сөз (ағылшын сөзінен management) «басқарма» деген мағына береді [3]. Қазір нәтижелі менеджмент индустриясы дамыған мемлекеттердің негізгі, ал дамушы елдерде ең керекті ресурсы болып отыр. Жеке мекемелердің экономикалық жағдайы және толық экономика күйі 3 негізгі факторларды анықтайды: техника мен технология деңгейі; жұмыс күшінің сапасы; өндірісті ұйымдастыру және басқару (менеджмент). Ең соңғы фактор, яғни менеджмент алдыңғы екі факторларға әсер етеді.

Туристік өнімдердің өндірістік өзіндік құнына тікелей және жанамаға бөлінген шығындар қосылады.

Тікелей шығындар – бұл туристік өнімдердің өзіндік құнына тікелей қосылуы мүмкін шығындар (туристік өнімдерді және өткізумен байланысты қызметкерлердің еңбекақысы, аударымдар) және әдеттегіінше шығын элементтерінің аумағында ескеріледі.

Жанама шығындар – бұл туристік өнімдердің өзіндік құнына оның бөлінуі бойынша қосылатын шығындар (халықаралық телефонмен сөйлесу шығындары, интернетке кіргізудің қызмет көрсету төлемі, жарнамалық және сувенирлік өнімдерді дайындау, жылдық ақы). Өндірістегі процестегі қызметтік ролі бойынша айрықшаланатын, олар кешенді баптарды (бірнеше экономикалық элементтерді қосып) қалыптастырады.

Турөнімнің өзіндік құнын анықтау үшін арнайы калькуляциялық құжат толтырылады. Калькуляциялаудың мақсатына қарай төмендегідей түрлері қарастырылады:

- 1) жоспарланған кезең ішіндегі мөлшермен смета бойынша жасалынған баға;
- 2) нақты баға турөнімге кеткен шығындардың нақты сомасы;
- 3) сметалық немесе жаңа турөнімдерге сметалық құжат арқылы жасалған жобалық баға.

Туристік өнімдерді өндірудің шығын есебіне 8110 «Негізгі өндіріс», 8300 «Қосалқы өндіріс» калькуляциялық шоттар, 8400 «Үстеме шығындар» жинау - бөлу шоты және 1620 «Алдағы кезең шығындары» бөлімше шоты пайдаланылады. Дебет бойынша бұл шоттармен бір элементті шоттарға алдынала жиналған шығындар ескеріледі, ал кредит бойынша есептен шығарылады. 8110, 8300, 8400 шоттарының сальдосы жоқ және есепті айдың бітуі бойынша бұл шоттарда дебет бойынша жиналған шығындар «Өткізілген өнімдердің (жұмыс, қызмет) өзіндік құны» 7010 шоттың дебетінде есептен шығарылады.

ХҚЕС 2 «Қорлар» оған әдістемелік ұсынысқа сәйкес туристік өнімдердің өзіндік құнына мыналар қосылады:

- туристік кәсіпорындарды туристік өнімдерді қалыптастыратын жұмысшы күшімен (қызметкерлермен) қамтамасыз ету шығындары;
- аударым (әлеуметтік салық);
- көлік шығындары: тасымалдап қызмет көрсетулер (әуе, темір жолдары, су жолы);
- туристік фирмалардың асырау, қызмет ету және басқару шығындары;
- жаңа туристік өнімдерді әзірлеу және игеру шығындары;
- турды жүзеге асыру бойынша қызмет көрсеткені үшін басқа жақтағы кәсіпорындарға (тұлғаларға) төлемақылар;
- контрагенттерге комиссиялық сыйақылар;
- басқадай шығындар мен төлемдер.

«Директ-костинг» жүйесі жағдайында операцияларды бухгалтерлік шоттарда көрсету тәртібіне келетін болсақ, тікелей шартты-өзгермелі шығыстар бухгалтерлік есепте 8110 «Негізгі өндіріс» және 8300 «Қосалқы өндіріс» шоттарында жиналады. Жанама шартты-өзгермелі шығыстар алдын ала 8400 «Үстеме шығыстар» шотында жинақталады, сосын ай сайын 8110 «Негізгі өндірістің қосымша шығыстары» және 8300 «Қосалқы өндірістің қосымша шығыстары» шоттарына көшіріледі. Жалпы басқару мен шаруашылық шығындары бөлігіндегі шартты-тұрақты шығыстар 7210 «Әкімшілік шығыстар», шотында, ал өткізу шығыстары бөлігінде 7110 «Өнімдерді сату және қызметтер көрсету бойынша шығыстар» шоттарында көрсетіледі.

Өнімнің өзіндік құнының нақты сомасы 8110 «Негізгі өндіріс» шотынан 1340 «Дайын өнім» немесе 7010 «Өткізілген дайын өнімнің (тауардың, жұмыстың, көрсетілген қызметтің) өзіндік құны» шоты дебеттеріне көшіріледі.

7110, 7210, 7310 шоттарында жиналған шартты-тұрақты шығыстар әрбір есепті кезеңнің соңында толығымен 5600 «Жиынтық табыс (зиян)» шотынан жиынтық табысты азайту үшін есептен шығарылады.

«Директ-костинг» жүйесінде кірістер туралы есепті құру сызбасы көпсатылы екендігін мысал келтіре отырып 1-кестеден көруге болады. Мұнда екі қаржылық көрсеткіштер бар: маржиналды табыс пен пайда.

Кесте-1. Пайданың қалыптасуы

№	Көрсеткіштердің атауы	Көрсеткіштердің мәні, теңге
1	Турөнімді өткізуден түскен түсім (Т)	$T = 5000$
2	Өзгермелі шығындар (ӨШ)	$\text{ӨШ} = 3000$
3	Маржиналды табыс (МТ)	$MT = T - \text{ӨШ} = 2000$
4	Тұрақты шығыстар (ТШ)	$TШ = 1000$
5	Пайда (П)	$P = MT - TШ = 1000$
Ескерту - [4] көзі бойынша автормен құрастырылған.		

Маржиналды табыс – өзгермелі шығыстар бойынша есептелген турөнімді сатудан түскен түсім мен оның толық емес өзіндік құны арасындағы айырма. Маржиналды табыс құрамына туристік кәсіпорынның пайдасы мен тұрақты шығындары кіреді. Маржиналды табыстан тұрақты шығындарды шегергеннен кейін операциялық пайда көрсеткіші жасалады.

«Директ-костинг» жүйесіндегі кірістер мен шығыстар туралы шамамен алынған есеп 2-кестеде ұсынылған.

Ұсынылған есепте екі саты бар: жоғарғы – маржиналдық табыс; төменгі – таза табыс есептің кезеңдік процесінде толтырылады.

Өзгермелі шығындар бойынша өнімнің өзіндік құнын калькуляциялаудың маңызды сәті шығындар мен пайданың оңтайлы арақатынасын есептеуге арналған әдіс пен зиянсыздықты талдау калькуляциясының байланысы болып табылады.

Өзгермелі шығындар бойынша өзіндік құнды калькуляциялау турөнім бағасы деңгейіне, бизнестің әр қилы сегментінің өнімділігін ынталандыруға елеулі ықпал етеді.

Сонымен, туризм аймақтың немесе елдің экономикасына белсенді түрде әсер ете алады, онда ол оның шаруашылық, әлеуметтік және гуманитарлық негізінде дамиды.

Кесте-2. Маржиналдық табыс тәсілімен жасалған кірістер мен шығыстар туралы есеп

№	Көрсеткіштер	Мың теңге
1	Өткізілген турөнім көлемі	285000
2	Өзгермелі шығындар	165000

3	Маржиналдық табыс (1-2 жол)	120000
4	Тұрақты шығыстар	68500
5	Таза пайда (немесе зиян) (3-4 жол)	51500
Ескерту - [2] көзі бойынша автормен құрастырылған.		

Туристік нарықтың өзінше ерекшеліктері бар. Егер дүниежүзілік нарықта тауарлардың бағасына экспорт шығыны кірсе туристік қызметтердің бағасына туристердің көліктік шығыны да кіреді. Негізгі туристік нарықтың басқа нарықтардан айырмашылығы, міне, осында.

Бухгалтерлік есептің маңызды элементі туристік фирмалардың қызметтерді жеткізушілер және тұтынушылармен өзара қарым-қатынастарды құжаттық рәсімдеу болып табылады.

Қазіргі кезде туризм индустриясы үш айрықша қасиеттерімен ерекшеленеді: біріншіден, туристік мекемелердің орналасуындағы ресурстарға болжам; екіншіден, туристік қызмет көрсетудегі мезгілдік; үшіншіден туризм инфрақұрылымының даму деңгейіне жоғары талап.

Әдебиет:

1. Қазақстан Республикасындағы туристік қызмет туралы
2. 2001 ж. 13 маусымдағы № 211-ІІ Қазақстан Республикасының Заңы (2010.19.03. берілген өзгерістер мен толықтырулармен)
3. Қаржылық есеп берудің халықаралық стандарттары. – Алматы: 2001.
4. Бейсенбаева А.К., Туризмдегі бухгалтерлік есеп. Оқу құралы. – Алматы: Заң әдебиеті, 2008.

ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТІҢ НЕГІЗДЕРІ

Досманбетова А.С.

Алматы Менеджмент Университеті
г. Алматы, Республика Казахстан

E-mail: Adosmanbetova@mail.ru

Еліміздің ең маңызды мақсаты экономикалық өсу дамыту болып табылады. Әлемдік туризм және қонақ үй бизнесі көптеген елдерде ең ірі және жоғары өнімді болып табылады, оған қоса, экономиканың ең серпінді секторлары, халықтың экономикалық әл-ауқатына ықпал ету, әлеуметтік-мәдени және саяси ортасын ілгерілетуде маңызды рөл атқарады.

Туризм қызмет саласы ретінде ұсынылатын қызметтердің сипатына байланысты белгілі бір мүмкіндіктерді, сату нысанын, жұмыс сипатын